

Сформулируем некоторые принципы культуры общения:

– Принцип диалектической взаимосвязи труда и общения, который находит выражение в предметно-субъективной деятельности человека эпохи преобразования.

– Принцип свободного выбора разнообразных форм культурного общения, понимание его как социальной ценности индивида и общественной жизни, как возвращения человека к самому себе.

– Понимание общения как способа бытия культуры, исторического творчества людей в системе обновлённых общественных отношений.

– Подход к человеку и культуре его общения как реальному в пространстве и времени диалектически противоречивому процессу, где детерминантой выступает активность субъекта.

Выводы:

1. Гармония общественного и индивидуального, внутреннее единство общества рождается и укрепляется в том случае, если внутри него успешно растут и развиваются отдельные человеческие личности, когда при единстве целей сохраняется свобода индивидуальности, индивидуальных решений и точек зрения. Конечно, чем выше культура людей, тем скорее общество достигает своих прогрессивных целей.

2. Определённый научный интерес представляет недостаточно разработанная проблема самообщения. Противоречия этого уровня могут быть определены устранением всех форм отчуждения человека. Мы обратимся к этой концепции позже.

Список использованных источников:

1. Карпенко А. М. Перестройка и судьба человека / А. М. Карпенко – К.: Принт – Экспресс. – 2009.
2. Финула М. М. Педагогика/М. М. Финула – Киев, « Академия», 2001. – 528 с.
3. Сенченко А. Я., Павлов В. І. Духовність як екзистенційний простір особистості / А.Я. Сенченко, В. І. Павлов // Постсучасність: проблеми духовної свободи особистості. Монографія. – Донецьк Юго – Восток, 2006. – С. 135-157.
4. Устенко П. В. Быть или не быть... человечеству? М., 2011. – 289 с.

Лучицька В.І.

аспірант,

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди

Національної академії наук України

ПОНЯТТЯ ОСОБИ У ФІЛОСОФІЇ ДРАМИ Ю. ТІШНЕРА

Проблеми людини, які піднімаються у філософії Тішнера є актуальними і на сьогодні, про що свідчать багато зроблених досліджень різними вченими. Головними темами їх зацікавлень є: філософія драми Тішнера, його аксіологічні, етичні та антропологічні погляди, а також діалогічний вимір. Слід

звернути увагу на роздуми Тішнера щодо особи, її формування, внутрішній досвід, драматичний аспект існування.

Велику увагу у своїх філософських роздумах Тішнер присвячує філософії драми, яка на його думку: «Це передусім філософія людини, яка ставить у центрі своїх роздумів людину, яка живе у визначеному просторі і конкретному історичному часі, людину, яку зустрічаємо на щодень, яка має свої обов'язки, турбується про своїх близьких, має конкретну працю, зіштовхується з існуванням добра і зла, стоїть перед проблемою смерті, надії» [3, с. 55].

Ким є особа у розумінні Тішнера? Він починає розгляд особи «як монаду без вікон» – це означає стан особи, яка досвідчує відокремленість, свою іншість, а також відчуває себе зраненою покинутою ближніми. «Монада без вікон» – це стан особи, яка закривається на існуючий світ, на зустріч з іншою особою. Вона зосереджується на своїй драмі, трагедії, болю. Але в один момент з'являється хтось біля неї. І лунає від іншої особи запитання на яке слід відповісти. Можна відповісти правду, збрехати, змовчати. І саме тоді, коли людина вирішує відповідати їй чи ні, вона починає досвідчувати драму зустрічі, оскільки вона не знає що ця зустріч для неї принесе (біль, смуток, радість, страждання, любов), чим це все закінчиться. Натомість ця зустріч передбачає пізнання іншої особи, а саме її болі, страждань, переживань, трагедій. І вразі, коли людина наважується на зустріч, на відповідь вона розкривається, починає бачити іншу людину, яка є відмінною і водночас схожою. Отже, відкритість – це момент радикального відкриття на інших осіб. У цій відкритості особа нібито втрачає себе, свою сутність, постає перед проблемою відданості чи жертвування себе за інших. Особа стає «буттям для іншого» [3, с. 55]. Слід підкреслити, що завдяки діалогу людина може зустрітися з іншою людиною обличчя в обличчя, пізнати правду, добро і зло, досвідчити драму і страждання, біль і неспокій, тобто вийти з власного світу і відкритися на інших, на світ.

Для Тішнера особа – це єдність тіла та душі. І тому, для кращого розуміння особи необхідно з'ясувати чим є тіло для неї. На думку філософа: «дороговказом до розуміння тілесності може бути «пожадання». Він пропонує на початку досліджень прийняти те, що тіло є «місцем пожадань» [2, с. 85].

Тішнер стверджує, що пожадання народжуються десь у глибинах тілесності і виявляються на зовні як голод, прагнення, сон. Пожадання складаються з двох елементів: з досвіду і значення. Воно «означає» те, що «означає» експресія: сміх «означає» радість, плач «означає» смуток. Подібно означає відчуття голоду, прагнення, еротизму. Пожадання призначене для розуміння; розпізнати пожадання це означає його зрозуміти, а зрозуміти пожадання це проникнути на різні пізнавальні рівні, з яких воно складається [2, с. 86].

Наступним важливим елементом для розуміння особи є так званий час тіла. Тішнер, аналізуючи час тіла, говорить про властиві характеристики для кожного періоду життя людської особистості. Наприклад, період дитинства він розглядає по аналогії до забави, а молодість – до гри.

Отже, забава протікає спонтанно, сама по собі, без накиннутих згори правил; гра ж складається з певної послідовності дій, підпорядкованих зовнішнім «правилам гри». Основою забави є чиста фантазія, а основою гри є світ

докладно упорядкованих сенсів, значень і цінностей. Гра є характерною для молодості.

Наступний період життя Тішнер називає періодом відповідальності. Він зазначає, що почуття повної тілесної відповідальності з'являється у житті людини відносно пізно. Зазвичай на цей період припадає час закладання власної родини. Час зрілості не приходить зненацька, лише є наслідком прожитих попередніх часів, які були своєрідною підготовкою.

У роздумах Тішнера людина являється драматичною істотою. Природою драми є драматичний час також дві відкритості – інтенціональна відкритість на сцену і діалогічна відкритість на іншу людину. Бути драматичною істотою, на його думку, означає: існувати в окресленому часі і в окреслений спосіб відкриватись на інших і на світ – сцену [1, с. 314]. Людина бере участь у драмі в інший спосіб ніж речі, які знаходяться на сцені. Є драматичною істотою в іншому сенсі, ніж є жінкою чи чоловіком, дитиною. Беручи участь в якійсь драмі, людина знає більш або менш ясно, що – говорячи метафорично – в її руках є її згуба чи порятунок. Бути драматичною істотою це вірити – правдиво чи неправдиво – що згуба або порятунок є в руках людини. І маючи це переконання людина відповідно керує своїм життям.

Важливу роль у філософії драми Тішнер відводить діалогічній відкритості. Діалогічна відкритість на іншу людину: на «ти», на «він і вона», на «ми, ви і вони». У ній інша людина є присутня для мене, а для іншого. Інша людина є присутня біля мене через те, що треба, щоби для неї зробив; і я є при ній присутньою через те, що треба, аби вчинив для мене. Зв'язок, який народжується між нами, є зв'язком зобов'язання.

Розглянувши філософські погляди Ю. Тішнера, можна чітко побачити, що він використовує феноменологічну методикку, тобто розкриває суть особи найперше з – зовні – тілесність, а потім внутрішнє переживання «драми особи». Внутрішня суть особи полягає в її драматичності. Драма розкриває стосунок людини до сцени, до іншої людини; можна говорити також про драматичний час. Велику увагу Тішнер приділяє зустрічі з іншою собою.

Список використаних джерел:

1. Tischner J. O człowieku. Wybór pism filozoficznych. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2013. – 725 s.
2. Tischner J. Spór o istnienie człowieka. – Kraków: Znak, 2011. – 419 s.
3. Wilczek A. W poszukiwaniu prawdy o człowieku spór Tischnera z tomizmem // Czasopismo Filozoficzne. – 2009. – № 4/5. – S. 52-72.